

2 ХТО ЗАПЛАТИТЬ ЗА СТРАЖДАННЯ
Чому важливо подаватися на компенсацію фізичних і моральних збитків від дій РФ

3 ІПОТЕКА З КОМПЕНСАЦІЄЮ
Дві історії, які покажуть, як (не) працює пільгова програма для ВПО

4 БЛЕКАУТ
Чому ж Україна сидить без світла?

7 РАДА ДЛЯ РІВНИХ
Як ромська лідерка зі Сходу України змінює життя громад на Закарпатті

СХІД NOW

№02 (61)

січень
2026

БЕРЕГІНЯ
МАРИУПОЛЬСЬКА
АСОЦІАЦІЯ ЖІНОК

БЕЗОПЛАТНО

РЕДАКЦІЙНЕ

СХИБЛЕНА НОРМАЛЬНІСТЬ

Чи могли б ми колись подумати, що фраза «Людина здатна витримати більше, ніж сама про себе думає» – саме про нас? Про цілу націю, на якій ворог відіграється за свою нікчемність на фронті? А ми наче й при звичайності до цієї реальності, сприймаємо її як буденність.

Наша нервова система перебудовується: страх стає фоном, а тривога – режимом за замовчуванням. Ми навчилися планувати життя з поправкою на знеструмлення, на нічні обстріли, на новини, які завжди можуть бути гіршими за вчорашні. Ми жартуємо про моторошні речі, хоча виживати посеред війни ніколи не було веселим заняттям – бо плани руйнуються, мрії не здійснюються, а життя знищується. Ми тримаємо країну, і в усьому світі це називають героїзмом, але нас це не втішає – бо до чужого героїзму швидко звикають. Так, нібито й ми маємо звикнути жити як герої.

Але звикнути – не означає прийняти. Найнебезпечніше – коли тимчасове починає здаватися повсякчасним. Щоб так не сталося, важливо називати речі своїми іменами.

Ми живемо в стані схиленої нормальності. Коли у твоїй розклад вбудовується війна – це ненормально і ніколи нормальним не буде. Отже, дорогі читачі, сприймаємо це як діагноз і гаруємо далі, тримаючи в умі, що колись ми маємо повернутися до себе нормальних.

Редакція газети «Схід NOW» разом із вами складає цей тест на витривалість. Ми тут, ми з вами, і, як завжди, чекаємо ваших відгуків на редакційну пошту eastnowred@gmail.com або через сайт shidnow.com.ua.

Разом ми зможемо більше!

Фото: Олена ВИШНЕВСЬКА

ЦІКАВЕ

ЩОБ ГОЛОС ЛУГАНЩИНИ ЛУНАВ МІЦНІШЕ

Остаточно Марина виїхала з Луганщини 30 квітня 2014 року – останнім потягом з Алчевська до Києва. Нині про рідний край їй нагадують спогади про дідуся, його врятований «Кобзар», а ще – був букет степових квітів, зібраний 2021 року у Попасній, за кілька десятків кілометрів від місця, де вона провела все своє дитинство.

– Луганщину я знала з двох сторін. Слобожанська – аграрна, українськомовна – це Айдар, Старобільськ, Сватове, де шикарна природа. Та індустріальна – це, наприклад, Стаханов (нині Кадіївка), де не менш прекрасна природа, але люди трішки інакше сприймали культуру й українськість, були більш зросійщені. Однак, коли стався 2014-й, місцеве населення хотіло ідентифікувати себе саме як українці.

Зміни настроїв сталися і в її родині, каже Марина. Бабуся родом із Харківщини, дідуся, який був

Співачка Марина Богун народилася в Новопскові (нині Айдар) на Луганщині. 2011 року переїхала до Києва, тоді ще займалася банківською справою. Але після подій 2014-го її життя кардинально змінилося. Як почала волонтерити, зібрала команду переселенок, створила соціальне підприємство та стала голосом луганців в Україні, вона розповідає журналістці «Схід NOW».

шахтарем – із Черкащини. Обидва російськомовні, жили в тоді ще Стаханові. Навесні 2014 року, коли Росія анексувала Крим та почала гібридну війну на Донбасі, дід заповідав поховати його на Луганщині у вишиванці. Цей заповіт виконала мама Марини.

– Якщо взяти інший прикордонний регіон, будь з ким відбулося б те саме чи ще гірше. Не треба нас звинувачувати в тому, в чому ми не винні, – впевнена Марина. – Українська спільнота, яка виїхала та продовжує тримати

оцю луганськість вже за її межами, вона дуже потужна. Це люди, які зробили свій вибір. Тому в мене велика повага до них.

МИСТЕЦТВО БУТИ КОРИСНОЮ

Музикою Марина Богун займалася професійно – співала в Луганську. Ідучи в тому останньому потягу з Алчевська, вона вирішила волонтерити на користь Луганщини, щоб її голос звучав міцніше й не розпорошувався. ▶

Закінчення на стор.8

НОВИННЕ

НАВЧАННЯ ТА 7 000 ЄВРО НА РОЗВИТОК ЖІНОЧИХ БІЗНЕСІВ

Відкрито набір на другу програму REDpreneur Women REDpreneur Women. Це ініціатива, що підтримує українських жінок на шляху до створення інноваційного та соціально орієнтованого бізнесу через розвиток підприємництва, навчання та менторську підтримку.

Програма передбачає тримісячне онлайн-навчання та фінальний захист бізнес-планів у Києві. Онлайн-заняття для 25-ти відібраних учасниць відбуватимуться двічі на тиждень і включатимуть роботу над бізнес-планом, фінансовою моделлю та підготовкою до захисту. За результатами навчання і захисту бізнес-планів для 17 учасниць передбачено грантове фінансування по 7 000 євро та посттренинговий менторський супровід.

Цільова аудиторія програми – громадянки України від 18 років, які прагнуть започаткувати або відновити власний бізнес з інноваційною, соціальною чи екологічною складовою. Бізнес може бути офіційно не зареєстрованим, але на момент укладання угоди про надання фінансування учасниця має відкрити ФОП.

Наявність категорії вразливості учасниць є додатковою перевагою. Програму реалізує Український Червоний Хрест у партнерстві з Австрійським Червоним Хрестом.

За посиланням surl.it/wekcte можна ознайомитися з деталями освітньо-грантової програми, зареєструватися і подати заявку.

Дедлайн подання заявок – 12 лютого 2026 року.

ГРАНТОВА ДОПОМОГА «КУСАНОНЕ» ВІД ЯПОНІЇ

Посольство Японії в Україні оголосило прийом заявок на участь у програмі «Кусаноне», що підтримує проекти безпеки людини та розвитку місцевих громад. Програма реалізується Міністерством закордонних справ Японії та спрямована на покращення умов життя населення шляхом фінансування важливих соціальних ініціатив.

Середня сума гранту складає 10 млн єн (орієнтовно 64 тисяч доларів США). До участі запрошуються некомерційні та благодійні організації, комунальні лікарні, школи, дитячі садки, центри соціальної допомоги, реабілітаційні установи та інші неприбуткові заклади.

Пріоритетні напрями фінансування:

- ♦ медична допомога та реабілітація (включно з психологічною допомогою та підтримкою ветеранів);
- ♦ початкова та базова середня освіта;
- ♦ соціально-економічна допомога вразливим категоріям населення, включно з ВПО;
- ♦ розвиток сільського господарства.

Здебільшого гранти фінансують закупівлю обладнання та/або реконструкцію приміщень: ремонти шкіл та укріттів, оснащення медичних та реабілітаційних закладів тощо.

Деталі тут: ua.emb-japan.go.jp/itpr_uk/ua_oda.html. Дедлайн подачі заявок на проекти 2027 року: 28 лютого 2026 року.

КОРИСНЕ

Нагадуємо, що заявка подається через веб-портал «Дія», для подання обов'язкова наявність електронного ключа, який можна згенерувати в банку (або можна скористатися Дія.Підпис). Усі події, через які подається заявка, мають статися після 24 лютого 2022 року та бути спричиненими повномасштабною агресією РФ.

A1.1. Вимушене внутрішнє переміщення

Ця категорія призначена для індивідуальних заяв, пов'язаних із вимушеним переміщенням у межах її міжнародно-визнаних кордонів України 24 лютого 2022 року або після цієї дати. Ваш статус ВПО має підтягнути з Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, але, за бажанням, можете прикріпити як доказ скан-копію своєї довідки переселенця. У цій категорії сума компенсації буде визначена майбутнім компенсаційним механізмом, тому не потрібно подавати докази щодо суми.

ПРИКЛАД. Пані Ганна була змушена виїхати з міста Попасної наприкінці лютого 2022 року до Полтави. Вона може подати заяву про вимушене переселення. А пан Микола, з яким вона живе по сусідству, переїхав з Донецька 2015 року. На жаль, він не може скористатися цією нагодою, бо переміщення сталося до визначеної Статутом Реєстру дати. При тому, що його землячка пані Наталя з будинку навпроти Наталя з будинку навпроти подати заяву може, бо до 2022 року вона була переселенкою в Бахмуті та через повномасштабне вторгнення вдруге поміняла місце проживання.

A2.1. Смерть близького члена сім'ї

Тут важливо зазначити, що йдеться як про цивільних, так і про військових, що загинули через протиправні дії РФ. Але, знов-таки, після 24 лютого 2022 року. Компенсація стосуватиметься моральних страждань, обчислюватиметься за єдиною схемою, тож жодних розрахунків надавати не треба.

Але мають бути докази того, що загиблий був вам близьким членом сім'ї. Наприклад, одним із батьків (біологічним, юридично визнаним усиновлювачем або вітчимою чи мачухою), дитиною (біологічною, юридично визнаною усиновленою, пасинком чи падчеркою), партнером (у законному шлюбі або цивільному партнерстві). До речі, ви вважатиметеся цивільним партнером/кою, якщо на момент смерті підтримували тривалі близькі стосунки, проживали та вели спільне господарство, мали спільні основні витрати та/або підтримували інші елементи сімейних стосунків.

Усі ці рівні спорідненості чи факти спільного проживання мають підтверджуватися документами, список яких не є вичерпним: від свідоцтв і скан-копій рішень суду до фінансових документів, квитанцій і навіть кореспонденції. Також варто мати документи, що засвідчують особу того, хто загинув.

Фото: Євген СОСНОВСЬКИЙ

ХТО ЗАПЛАТИТЬ ЗА СТРАЖДАННЯ?

Чому важливо подаватися на компенсацію фізичних і моральних збитків від дій РФ

Але у разі відсутності таких заяв все одно приймається.

Якщо у вас загинуло кілька рідних, заяву треба подавати окремо на кожного. Також можливе подання таких заяв кількома рідними загиблого. Військові, що загинули під час операцій поза межами України, але внаслідок військової агресії РФ, теж підпадають під цю категорію.

ПРИКЛАД. Катерина Василівна проживала в селі Волноваського району разом зі старшим братом. Інших родичів у них не було. Під час евакуації через наступ російських військ брата поранило, невдовзі він помер. Пані Катерина може подавати заяву щодо компенсації моральних страждань, але має надати документи, що підтвердили б їхнє спільне проживання та побут.

A2.2. Зникнення безвісти близького члена сім'ї

Ця категорія за умовами подання заяви схожа на попередню. Але є певні нюанси, про які варто знати.

Подаючи заяву, вкажіть номер витягу та код для перевірки з Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Включення людини до цього реєстру наразі є обов'язковою вимогою. Рішення суду щодо визнання безвісно відсутнім можна додати за наявністю.

Якщо людина, яка вважалася зниклою безвісти, знайшлася живою, це не скасовує вашого права отримати компенсацію за страждання, пережиті під час невизначеності. У випадку, коли надійшла інформація про смерть цієї людини – додатково ви можете подати заяву в категорії **A2.1**. Якщо ви подаєте заяву, коли статус людини вже відомий, вкажіть це в формі анкети – це не позбавить вас права отримати відшкодування саме в цій категорії.

ПРИКЛАД. Син пані Ольги – військовослужбовець ЗСУ, який зник під час операції української армії у Курської області. Про це вона отримала повідомлення від представників військової части-

ни. Жінка подала інформацію до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, здала ДНК для упізнання, але досі не має звістки про долю сина. Вона може подати заяву про відшкодування душевного болю і страждань.

A2.3. Серйозні тілесні ушкодження

Ви можете подати заяву про відшкодування страждань через отримані серйозні тілесні ушкодження (тобто, не забої чи подряпини, а ті, що впливають на якість вашого життя). В цій же категорії можна врахувати витрати на лікування та реабілітацію.

Заповнюючи форму, ви маєте вказати дату, місце, де це сталося, і детально описати подію. Варто прикріпити будь-яку медичну документацію: від висновків медичних комісій до фото та відео травм. Також важливі документи, що зафіксували цю подію: відкриття кримінального провадження, повідомлення медіа про обстріл тощо.

ПРИКЛАД. Під час евакуації людей із Соледара поліцейський Володимир отримав поранення обличчя, через яке його зір значно погіршився. Але у висновку судово-медичної експертизи зазначено, що ушкодження має «середній» ступінь тяжкості. Попри це, Володимир може подавати заяву до Реєстру, бо це підпадає під «серйозні тілесні ушкодження» в рамках цієї категорії.

A2.4. Сексуальне насильство.

A2.5. Каткування або нелюдські чи такі, що принижують гідність, види поведіння чи покарання.
A2.6. Позбавлення свободи

Подання заяв у цих категоріях в цілому схожі на умови для категорії A2.3. Відшкодування моральних страждань може поєднуватися з урахуванням витрат на лікування та реабілітацію.

Сексуальне насильство вважається вчиненим незалежно

від статі та віку особи. Діями сексуального характеру можуть бути зґвалтування, примус до статевого акту, сексуальне рабство, примус до зайняття проституцією, примусова вагітність, аборт, стерилізація, шлюб, торгівля людьми з метою сексуального насильства та/або експлуатації тощо. Перелік не є вичерпним. До заяви треба додати медичну чи юридичну документацію, що підтверджує насильство, вказати місце, дату та будь-яку інформацію, яка може стати доказом, що події були пов'язані з агресією РФ.

За категорією A2.5. приймаються заяви щодо заподіяння сильного фізичного болю або моральних страждань з метою отримати інформацію або зізнання, покарати, залякати, примусити до чогось. Підтверджується за тієї ж схемою, як і попередня категорія.

Категорія A2.6. працює для подання заяви, якщо вас було затримано, ув'язнено або поміщено в державне чи приватне місце позбавлення свободи, яке не було дозволено залишити за власним бажанням, на термін від однієї години до кількох років. Докази ідентичні до тих, що застосовуються в попередніх категоріях.

ВАЖЛИВО. Якщо під час порушень, які визначають ці три категорії, ви отримали серйозні тілесні ушкодження, можете подавати заяву одночасно й у категорію **A2.3**.

A2.7. Примусова праця або служба

Подавати заяву в цій категорії варто, якщо вас змусили виконувати будь-який вид робіт під загрозою фізичного насильства, фізичного обмеження або будь-якої форми примусу, включаючи психологічний примус. Йдеться також про відшкодування душевного болю і страждань, вимірювати рівень яких для отримання компенсації не потрібно.

ВАЖЛИВО. Не вважається примусовою працею або службою військова або інша публічна

Минулого числа ми писали про міжнародний Реєстр збитків у Гаазі, який збирає заявки постраждалих українців на репарації від РФ, та радили подаватися на компенсацію втраченого житла. Цього разу ми детально розглядаємо категорії, які стосуються відшкодування моральних страждань і втрат.

служба чи праця, передбачена українським законодавством.

Щоб комісія пересвідчилася у правдивості доказів, ви маєте надати якомога більше інформації про вид примусової праці або служби, її тривалість та місце, де це відбулося. За наявності прикріпити документи.

ПРИКЛАД. Під час тимчасової окупації Київщини пенсіонера Віктора Г. під загрозою смерті змушували займатися похованням односельців, яких вбили окупанти. Після деокупації цей факт був зафіксований правоохоронними органами, є письмові свідчення земляків. Пан Віктор може подати заяву саме в цій категорії, щоб отримати компенсацію за спричинені моральні страждання попри те, що фізично він не постраждав.

A2.8, A2.9. Насильницьке переміщення або депортація дітей і дорослих

Заява в цій категорії охоплює насильницьке переміщення по території України (зокрема й тимчасово окупованої) та депортацію (до РФ або будь-якої третьої країни). Заяву щодо дітей до 18 років у категорії A2.8. подають батьки або законні представники. Розмір відшкодування за моральні страждання через переміщення чи депортацію самостійно вказувати не треба.

ВАЖЛИВО. Вік заявника визначається на момент насильницького переміщення або депортації. Але якщо під час подій ви були дитиною, а зараз повнолітні – подавайте заяву в категорії A2.9, система автоматично врахує ваш вік.

Зверніть увагу саме на цю категорію, якщо окупанти погрожували вам розстрілом у разі відмови виїхати з вашої домівки, самостійно вивезли вас в інше місце, утримували під вартою або в спеціальному таборі після переміщення, проводили фільтраційні дії, які призвели до депортації або насильницького виселення. **СН**

Елизавета ГОНЧАРОВА

АКТУАЛЬНЕ

«НАРЕШТІ МАЮ СВОЄ»

Переселенка з Генічеська Ольга Бодренко (ім'я на прохання співрозмовниці змінено) придбала невеличку 2-кімнатну квартиру площею 37,4 кв. м у Софіївській Борщагівці. Взагалі-то родина мріяла про квартиру в Києві, бо саме тут чоловік знайшов роботу.

– Я працюю віддалено, для мене не принципово було, де саме придбати житло, а от у чоловіка хороша робота ближче до центру міста. Проблема в тому, що ми не змогли знайти 2-кімнатну квартиру в столиці за 2 мільйони гривень у відносно новому будинку. Донці 5 років, тож купувати 1-кімнатну – не варіант. Борщагівка здалася нам компромісним рішенням, – розповідає Ольга.

Родина подала документи в банк наприкінці вересня 2025 року, майже одразу після старту програми іпотеки з компенсацією. Придбати квартиру змогли тільки в грудні.

– Пакет документів – як і для звичайної іпотеки. Проте все затверджувалося дуже-дуже довго через те, що рішення про надання компенсації ухвалює не банк, а Пенсійний фонд.

Спочатку треба заповнити заяву в банку. Якщо відомості, які ви вказуєте про себе в заяві, відповідають вимогам програми, банк передає вашу заяву до Пенсійного фонду. Там перевіряють, чи є ви в базі ПФ, чи платите пенсійні внески. Якщо у фонду до вас немає претензій, він дає підтвердження банку на запуск програми щодо вас.

Далі банк дає перелік документів, які необхідно зібрати – про житло, покупця та продавця. А учасник програми починає пошук житла, яке б підходило під умови іпотеки.

Коли житло знайдено, банк надає свого сертифікованого оцінщика, який визначає вартість квартири або будинку. Ось ця вартість, яку назве оцінщик, і буде для банку визначальною для розміру суми кредиту. Продавець може доводити, що готовий продати дешевше (щоб укластися в граничну суму 2 млн гривень), але банку це байдуже. Як визначить оцінщик, так і буде.

– Тому, – каже пані Ольга, – нам довелося шукати квартиру двічі. Шукали самі, без ріелтора, адже його послуги недешеві, а у нас зайвих грошей не було. Перша квартира, яку ми знайшли, була в Голосіївському районі Києва. Вона коштувала 2 млн 250 тисяч, і ми домовилися із власником, що 2 млн він отримає від банку, а все, що вище, ми сплатимо йому готівкою. Проте оцінщик виставив суму 2 млн 130 тисяч і знизити вартість ще трошки відмовився категорично, тож банк іпотеку не погодив. Тож надалі ми намагалися знайти квартиру навіть трошки дешевшу за 2 млн, щоб у банку вже не було до нас претензій. Квартира в Борщагівці коштувала нам 1 млн 900 тисяч, банк це затвердив.

Після того, як банк погодив об'єкт нерухомості, він повідомляє про це Пенсійний фонд. І знов очікування – поки ПФ погодить.

Фото: Дмитро ІТКІН

ІПОТЕКА З КОМПЕНСАЦІЄЮ

Дві історії, які покажуть, як (не) працює пільгова програма для ВПО

З вересня 2025 року уряд запровадив пільгову іпотеку для переселенців з тимчасово окупованих територій. Умови – дуже вигідні.

Держава компенсує 70% першого внеску по іпотеці, а ще – до 70% щомісячних платежів протягом першого року кредитування. Проте поки що небагато людей змогли скористатися цією пропозицією. Ми поспілкувалися з тими, хто вже отримав кредит і придбав житло, і тими, хто не зміг скористатися програмою. Про плюси та мінуси – читайте далі.

Далі справи йдуть швидше. Банк відкриває спеціальний рахунок. На цей рахунок покупець має покласти 30% від першого внеску, який прораховує банк. Банк інформує Пенсійний фонд, що покупець поклав гроші. Тільки після цього Пенсійний фонд кладе свою частину суми. З цього рахунку гроші перераховуються власнику житла.

Протягом першого року кредитування Пенсійний фонд кладе на цей самий спецрахунок 70% від розміру щомісячного платежу, який розрахував банк. Але знов-таки – тільки після того, як свою частину покладе клієнт банку. З цього рахунку гроші списуються

банком автоматично, і ні на що, окрім погашення іпотеки, їх використати неможливо.

– Це все було дуже довго і дуже нервово, але в грудні ми стали власниками квартири. Вона – без ремонту, в новобудові. Там була зроблена лише штукатурка стін. Але за рахунок того, що перший рік банк гасить за нас левову частку щомісячних платежів, ми маємо змогу орендувати квартиру та робити ремонт паралельно. Ну от зараз, через сильні морози і проблеми зі світлом, ремонт довелося зупинити. З теплом повернемося до оздоблювальних робіт. Наше завдання – завершити ремонт і вселитися протягом першого року іпотеки, поки держава

допомагає з платежами. Дуже розраховуємо влітку в'їхати вже у свою квартиру, – каже Ольга Бодренко.

Коментар банку станом на січень 2026 року:

– Дійсно, перші рішення ухвалювалися дуже довго, тому що ані банки, ані Пенсійний фонд ще не мали інструкцій, як діяти. Зараз механізм уже налагоджений. Якщо у клієнта немає проблем з документами, затвердження кредиту забирає не більше місяця, – розповіли нам в Ощадбанку, одному із партнерів програми.

Важливо зазначити, що цього року купити аж надто велику квартиру або будинок за державною пільговою іпотекою не вдасться – в Ощадбанку повідомили, що держава зменшила площу житла, яку вона готова профінансувати іпотечним кредитом:

☑ квартира – 52,5 кв. м на родину плюс 21 кв. м додатково на кожну дитину;

☑ будинок – 62,5 кв. м на родину плюс 21 кв. м на кожну дитину.

Крім того, внесені зміни в розрахунок першого внеску: для квартир або будинків на вторинному ринку розмір першого внеску складає 20% вартості, для квартир в новобудовах – 30% вартості.

МРІЯ ПРО МАЛЕНЬКИЙ БУДИНОЧОК ПІД КІЄВОМ – НЕЗДІЙСНЕНА

Маріупольчанка Ганна Маленко втратила все своє майно і розраховувала придбати житло в іпотеку, оскільки не вірить у можливість отримати інші компенсації за втрачену нерухомість. Її сім'я в Маріуполі мала великий будинок, тож мріяла про хоча б якісь приватний будиночок із клаптиком землі. Однак скористатися програмою пільгового кредитування Ганні не пощастило.

Вона подала заявку в банк практично одразу, як тільки уряд поінформував про початок роботи програми іпотечного кредитування з компенсаціями першого внеску – 12 вересня 2025 року.

– Ми досить швидко знайшли житло, про яке мріяли – невеличкий таунхаус під Києвом. Банк прийняв у нас заяву на отримання кредиту, і ми стали чекати. Ані у вересні, ані у жовтні ми так і не отримали відповіді, а що ж робити далі. На початку листопаду банк повідомив, що Пенсійний фонд нарешті отримав інструкції про порядок дій і дозволив нам брати участь у програмі. Ми стали збирати документи, замовили оцінку таунхауса та на цьому все закінчилося. З'ясувалося, що наша мрія про маленький будиночок – нездійснена, тому що за 2 млн гривень, ще й віком не старше 20 років, під Києвом нічого не можна знайти.

Оцінщик порадив родині змінити стратегію та пошукати житло в іншому регіоні України. Але це непросто, коли є дитина, яка вже змінила декілька шкіл і більше не хоче переїжджати, коли є робота в Києві, а чи буде вона в Павлограді чи Миргороді – велике питання.

– Тому ми вирішили відкласти мрію про іпотеку та власне житло на невизначений термін – будемо збирати гроші на перший внесок власними силами, без компенсацій від держави. Щось нам із державною допомогою не щастить, – каже Ганна.

Але в цілому, зазначає Ганна Маленко, програма – хороша, дуже допоміжна для невеличких сімей, які живуть і працюють у невеличких містах, де ціни на житло не такі безумні, як у Києві, Львові або Одесі. **СН**

Ганна САВЧЕНКО

ОСНОВНЕ ПРО ПРОГРАМУ: ХТО МАЄ ПРАВО, ЯК ПОДАТИСЯ, ВИМОГИ ДО ЖИТЛА

З вересня по грудень до Пенсійного фонду України надійшло 1224 заяви від переселенців з ТОТ, які хочуть придбати житло за пільговою іпотекою. Станом на 31 грудня лише 118 заяв були реалізовані, повідомили в Міністерстві розвитку громад та територій.

Все це – через складні процедури, довгі погодження і багато формальностей.

Тим не менш, програма пільгової іпотеки для переселенців з окупованих територій буде тривати й цього року. Уряд заклав 4,4 млрд гривень на її реалізацію.

За умовами кредитування, держава покриває:

- ☑ до 70% першого внеску,
- ☑ 70% щомісячних платежів протягом першого року кредитування,
- ☑ витрати на оформлення кредиту – це близько 40 тисяч гривень.
- ☑ Вимоги участі у програмі:
 - ☑ не мати іншого житла, крім того, що знаходиться в районі активних бойових дій чи на тимчасово окупованих територіях;
 - ☑ не мати судимостей за державну зраду, колабораціонізм;
 - ☑ знайти житло віком не старше 20 років вартістю не більше 2 млн грн.;
 - ☑ сплатити 30% розміру першого внеску;
 - ☑ своєчасно сплачувати 30% щомісячних платежів за кредитом.

Щоб отримати кредит, ВПО чи мешканець прифронтової території має:

- ☑ подати заявку на «Оселу у застосунку «Дія»;
- ☑ отримати позитивне рішення та обрати банк для отримання кредиту;
- ☑ надати банку необхідний пакет документів та заяву на отримання компенсації від держави;
- ☑ оформити кредит із компенсацією.

ЕКСПЕРТНЕ

Ситуація така, що вся Україна сьогодні перебуває в режимі аварійного енергопостачання, а споживачі стикаються з довгими знеструмленнями. Подекуди реакція людей: «це змова постачальників генераторів», «уряд продає електроенергію до країн ЄС», «все через байдужість місцевої влади» (варіант – через «недбалість енергокомпаній»), «бо все покрали» тощо. Вже з'являються й поодинокі голоси про необхідність капітуляції, ніби після неї з'являться світло, вода й тепло. І хто ж це нам зробить? Путін? А хіба він зробив це в Донецьку? Що ж, люди втомилися, люди шукають простих відповідей на дуже складні питання. Щоб зробити ці питання простішими, редакція «Схід NOW» звернулася до фахівців та експертів енергетичної сфери.

БЛЕКАУТ

Чому ж Україна сидить без світла?

Фото: Олександр ЗІНЧЕНКО

ХТО ВИНЕН, ЩО В УКРАЇНІ ВИНИК ДЕФІЦИТ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

Енергосистема України працює на межі можливостей: з високим дефіцитом, значними пошкодженнями генерації та мереж передачі, а також із підвищеним споживанням через холодну погоду. Експерти відзначають, що ворог очікувано користується нагодою.

Дефіцит в енергосистемі має чітке й однозначне пояснення – це наслідок системних атак РФ на критичну інфраструктуру, наголошує енергоексперт Роман Ніцович, директор з досліджень українського аналітичного центру DiXi Group.

– Дефіцит в нашій енергосистемі виник передусім внаслідок ворожих ракетно-дронових атак. З жовтня 2025-го до 20 січня цього року ми нарахували 19 таких масованих атак. Наслідки атак у грудні 2025-го й січні 2026-го важкі як ніколи. Причому ворог б'є не тільки по об'єктах генерації – теплових, гідроелектростанціях, теплоелектроцентралях у містах, а й по мережах. Тобто інколи немає можливості навіть передати ту електроенергію, яка вже вироблена, наприклад, із західної частини країни на схід.

Коментуючи вибір цілей з боку російської армії, директор енергетичних програм Центру Разумкова Володимир Омельченко пояснює, чому саме системи енергозабезпечення залишаються в зоні підвищеного ризику в період сильних морозів.

– Росія, як і прогнозувалося, продовжує й надалі обстрілювати об'єкти енергетичної інфраструктури України, передусім системи теплозабезпечення. Це пов'язано з тим, що країна переживає період найсильніших морозів цієї зими, і агресор не міг не скористатися такими погодними умовами. Подібні дії цілком

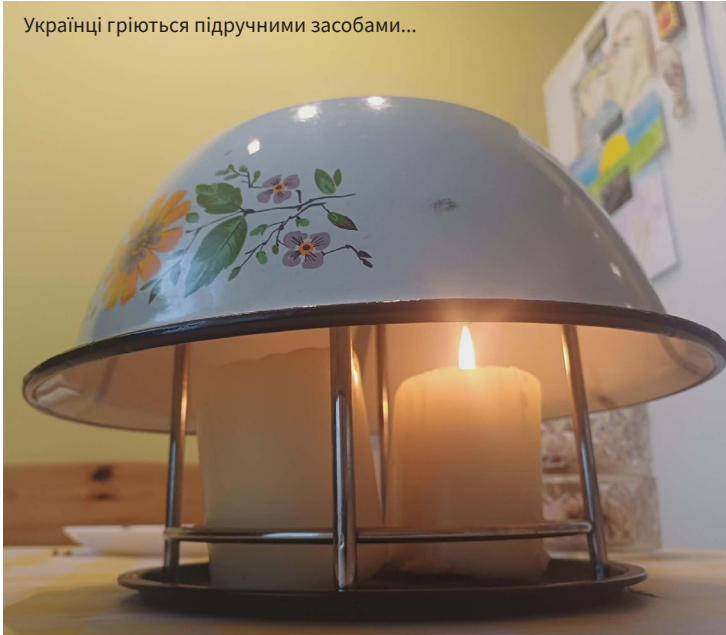
Станом на січень 2026 року енергосистема України перебуває в умовах критичного навантаження.

☑ Через масовані атаки 2024-2025 років Україна втратила понад 80% теплової генерації. Частина ТЕС знаходиться під окупацією або в зоні бойових дій. На підконтрольній території Трипільська, Зміївська, Бурштинська, Ладжинська, Придніпровська, Добротвірська ТЕС зазнали критичних пошкоджень або були зруйновані.

☑ Основу генерації складає атомна енергетика, яка забезпечує понад 60% потреб країни. На підконтрольній Україні території працюють три АЕС: Рівненська, Хмельницька та Південноукраїнська (9 блоків). Запорізька АЕС (6 блоків) залишається під окупацією.

☑ З мережі каскадів діють тільки три великі ГЕС: Дністровська, Ташлицька та Київська. Значна частина потужностей пошкоджена. Каховська ГЕС повністю зруйнована.

Українці гріються підручними засобами...

відповідають терористичній та геноцидній логіці російської стратегії ведення війни.

Тривалу холодну погоду Роман Ніцович називає другим критичним для енергетики фактором, що одночасно збільшує споживання і ускладнює ремонти.

– Більше місяця мінусова температура, і це суттєво впливає на споживання, адже в такі періоди тоно є максимальним. Крім того, морози ускладнюють ремонтні роботи: на дротах утворюється ожеледь, важко дістатися до місць пошкоджень, і це безпосередньо впливає на швидкість відновлення.

У таких умовах енергетики працюють безперервно, особливо в регіонах із найскладнішою ситуацією. До відновлювальних робіт залучені фактично всі ремонтні бригади країни. Спеціалісти працюють майже цілодобово, відновлюючи обладнання та мережі та дозволяючи енергосистемі утримувати стабільність.

Три підконтрольні українські АЕС потужністю близько 7,7 ГВт сьогодні залишаються фундаментом української енергосистеми, але й вони мають свої обмеження, каже Роман Ніцович.

– Ядерна енергетика вже

виробляє понад половину електроенергії в Україні і є основою стійкості нашої енергосистеми. Але навіть якщо всі дев'ять енергоблоків працюватимуть на повну потужність, це все одно не покриє нинішніх потреб. Крім того, атомна генерація працює за рівним графіком і не може гнучко реагувати на пікові зміни споживання.

СВІТЛО СВІТЛОМ, АЛЕ ЧОМУ ЗНИКАЮТЬ ОПАЛЕННЯ І ВОДА?

В Україні електроенергія є ключовим ресурсом не лише для світла, а й для опалення і водопостачання. Тому тривалі знеструмлення впливають відразу на три базові сервіси: світло, тепло і воду.

Тепло для опалення і гарячої води та електроенергію

одночасно виробляють міські котельні або ТЕЦ (теплоелектроцентралі). ТЕЦ спалює газ або вугілля і генерує пару або гарячу воду, які через мережу труб подаються в будинки. Часто одночасно виробляється електрика (когенерація). Якщо через брак потужності в усій системі генерація ТЕЦ падає, страждає і електрика, і тепло, особливо взимку.

Водопостачання також залежить від електрики: насосні станції для подачі води з джерела до споживачів живляться електрикою від мережі або локальних генераторів. Якщо немає електрики, насоси не працюють, подача води припиняється або знижується тиск.

У деяких містах є резервні дизель-генератори, щоб під-

...та прасують за допомоги качалки й рубелю

ЕКСПЕРТНЕ

тримувати критичні насосні станції. І тут питання до міської влади є коректними: чому заздалегідь не закупили необхідне обладнання?

ЧИ ПРАВДА, ЩО УКРАЇНА ЕКСПОРТУЄ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЮ ЗА КОРДОН?

Роман Ніцович категорично зазначає, що поширені плітки про нібито експорт електроенергії з України – це фейкові наративи.

– Твердження про те, що зараз Україна експортує електроенергію за кордон, є абсолютно нісенітницею. З 11 листопада 2025 року експорт дорівнює нулю. До того ж, у вересні та жовтні він відбувався лише в окремі години, коли тимчасово виникав профіцит, переважно вночі або рано вранці. Наразі вся доступна генерація працює виключно для внутрішніх потреб, – пояснює аналітик.

Інформацію про комерційний експорт української електроенергії містить сайт НЕК «Укренерго» ear-office.ua.energy/pages/results/daily, де у поточному режимі можна подивитися на обсяги експорту та переконатися, що на даний момент його ніч немає.

Натомість Україна змушена компенсувати дефіцит шляхом імпорту, але і цей ресурс має свої межі.

– Україна зараз активно імпортує електроенергію з усіх можливих напрямів – з Польщі, Угорщини, Словаччини, Румунії і навіть Молдови. Але проблема в тому, що навіть імпортовану електроенергію потрібно передати всередині країни до кінцевих споживачів, а це не завжди можливо через пошкодження системи передачі внаслідок ворожих ударів, – каже Роман Ніцович.

Він пояснює також, чому імпорт не може повністю розв'язати проблему дефіциту, бо існують технічні та економічні межі імпорту.

– Доступна нам потужність міждержавних з'єднань для імпорту становить 2450 МВт, але це з урахуванням Молдови. Фактично у вечірні години ми вже використовуємо майже всю можливу потужність. Водночас ма-

ють існувати й комерційні стимули – щоб компаніям було економічно вигідно купувати електроенергію за кордоном і продавати її в Україні.

Для стимулювання імпорту нещодавно були переглянуті граничні ціни на оптовому ринку – окремо для денних і нічних годин. Це створило додаткові комерційні стимули, і вже помітне зростання обсягів імпорту саме в ці періоди. Але фахівці наголошують, що імпорт – це лише допоміжний інструмент, який не може повністю покрити наявний дефіцит.

ЧОМУ У СУСІДІВ Є СВІТЛО, А В МЕНЕ – НІ?

Головна причина – електроенергію не завжди можна рівномірно розподілити через пошкоджені мережі. Адже міська мережа виглядає не як «лінія вздовж вулиці», а як дерево з гілками:

- ✓ магістральна лінія,
- ✓ розподільна підстанція,
- ✓ кілька трансформаторів,
- ✓ окремі кабелі до груп будинків.

Два будинки поруч можуть бути підключені до різних трансформаторів, або до різних підстанцій, або навіть до різних фаз тієї самої лінії. Якщо пошкоджена одна з гілок, частина будинків залишається без світла, а інші зі світлом.

Навіть сусідні під'їзди можуть бути підключені до різних ліній. У таких випадках технічно неможливо «перекинути» електроенергію з одного під'їзду в інший.

Наявність світла в окремих магазинах чи установах не означає «привілеї». Часто вони працюють від генераторів або власних акумуляторних систем.

Щодо «змови постачальників генераторів» спеціалісти нагадують, що головне завдання енергетиків – забезпечити системі баланс і запобігти її повному колапсу. Генератори ж є засобом автономного живлення, який використовується приватними особами та бізнесом для забезпечення роботи під час вимушених відключень. Попит на них є наслідком, а не причиною енергетичної кризи. **CN**

Лариса БИЛОЗЕРОВА

Володимир ОМЕЛЬЧЕНКО, директор енергетичних програм Центру Разумкова:

– Сьогодні йдеться не про нові загрози, а про ризики, з якими енергосистема України стикається вже не перший рік. Зокрема існують певні ризики атак на підстанції, які забезпечують живлення атомних електростанцій, про які нещодавно попередило Головне управління розвідки. Але й це не є чимось новим. Росія завдає ударів по цій інфраструктурі ще з листопада 2022 року, і за цей час таких атак було вже десятки. Раніше про це просто не говорили публічно – ймовірно, щоб не провокувати паніку в суспільстві. Тепер цю інформацію вирішили озвучити, але це не означає появу якихось принципово нових або надзвичайних загроз.

Енергосистема працює в умовах постійного тиску, і всі ризиковані сценарії давно враховані фахівцями. Ми вже бачимо, що в багатьох населених пунктах діють саме аварійні, а не планові відключення. Тому наразі підстав очікувати якихось надзвичайних чи катастрофічних подій немає.

Тривалі відключення електрики та тепла, мороз і короткий світловий день – ідеальна комбінація, щоб на четвертому році війни посилити відчуття тривоги і безпорадності. Щоб краще розуміти, що відбувається, пропонуємо розібратися, як працює система електропостачання в Україні.

Електрика починається з первинної енергії, яка ще не є електричною. Основну кількість енергії в Україні генерують три типи електростанцій: ТЕС, АЕС, ГЕС. Кожна з них використовує первинну енергію (тепло, рух води) для обертання генератора, який і створює електричний струм.

Від генератора електрика потрапляє в трансформатор, який збільшує її напругу. Це потрібно для того, щоб зменшити втрати енергії під час її руху далі по лініях електропередач – ЛЕП: що вищий струм, то більше нагріваються дроти, тим більші втрати. Якщо зменшити силу струму і підвищити напругу, кількість енергії не змінюється і дроти так не нагріваються.

Від трансформатора енергія з високою напругою передається по ЛЕП на великі відстані. А коли наближається до споживачів, заходить на підстанцію, де поетапно знижується напруга, оскільки в побуті нам потрібен значно менший вольтаж.

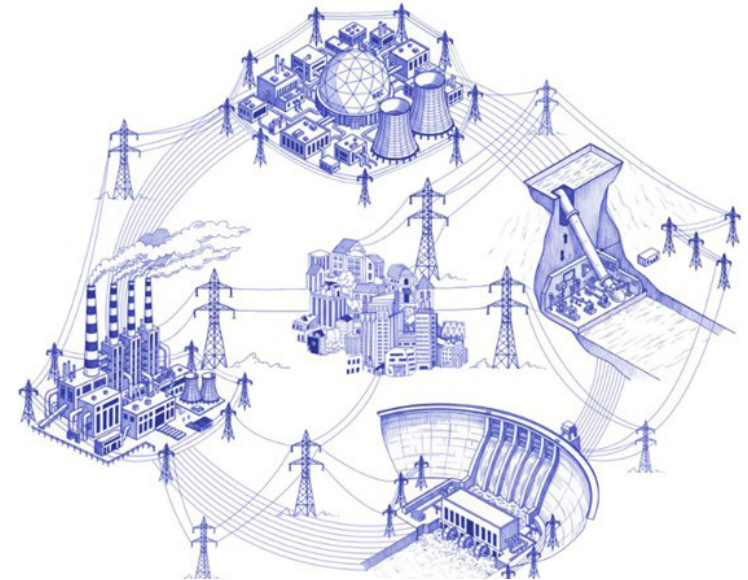
Після підстанцій електрика потрапляє в міську або сільську розподільну мережу. Її елементи трапляються в місті на кожному кроці: дроти на стовпах і трансформаторні будки біля будинків доставляють електрику від підстанцій безпосередньо до вашого будинку. На цьому етапі напруга ще раз знижується до прийнятних наразі 230 В (так, не 220, а саме 230 – такий європейський стандарт напруги офіційно введено в Україні з 1 липня 2025 року). Ну а далі ваш лічильник, розетки і все, що ви до них під'єднали.

Якщо шлях електрики від ТЕС до будинку розглядати як лінійну схему, може скластися враження, що після влучання в будь-який її елемент ви миттєво залишитеся без світла. Проте все не так просто: наша енергосистема – це одна спільна синхронна мережа, де всі елементи пов'язані між собою і мають кілька рівнів підстраховки. Усі великі електростанції – ТЕС, ГЕС, АЕС – працюють під керуванням диспетчерів, і електроенергія фізично тече туди, де є попит. Наприклад, вироблена на заході країни енергія може споживатися на сході чи деінде. За певних умов одна електростанція може частково компенсувати проблеми на іншій, але це не означає, що будь-яку ТЕС можна миттєво замінити.

У разі влучання в ТЕС в системі виникає дефіцит потужності, частота в мережі починає падати (це головний сигнал проблеми), і першою реагує автоматика. На цьому етапі все відбувається автоматично: інші ТЕС, які працювали не на повну, трохи піднімають потужність. Далі

ЕНЕРГЕТИКА ДЛЯ ЧАЙНИКІВ

Як влаштована енергосистема України

підключаються диспетчери: дають команду іншим ТЕС нарастити генерацію енергії, залучають ГЕС (якщо є вода і дозволяє режим), таким чином переспрямовуючи потоки електроенергії в мережі. Вся система підхоплює втрату, але не однією станцією, а сукупно. Однак ТЕС, ГЕС, АЕС можуть компенсувати дефіцит лише в межах своєї реальної потужності. Наприклад, АЕС номінально може дати 1000 МВт, один блок на плановому ремонті, інший працює стабільно – доступна генерація 500 МВт, тоді як мережа потребує 800 МВт, тобто для компенсації ще 300 МВт потрібна додаткова енергія від ТЕС або ГЕС.

Якщо відбулося влучання в підстанцію, що живить ваш будинок, то за умови достатньої кількості електроенергії та вцілілих шляхів у системі ви можете навіть не помітити, що вона вийшла з ладу. Адже в сучасних мережах існує паралельна структура передачі енергії: по-перше, лінії високої напруги часто мають кілька підключень до різних підстанцій, по-друге, кожен район або

трансформатор може отримувати енергію не лише з однієї підстанції, а через резервні лінії, що обходять аварійну. Перемикання відбувається автоматично. У мережі встановлені автомати і реле, які фіксують аварію на підстанції, миттєво відключають пошкоджені ділянки та перемикають їх на резервні шляхи до трансформаторів. Якщо резервних автоматичних шляхів недостатньо, команду на перемикання дає диспетчер: відкриває обхідний шлях, щоб електрика йшла до того самого трансформатора через іншу підстанцію.

Коли ж електрики немає добу чи більше, це означає, що одночасно спрацювало кілька обмежень: пошкоджені підстанції, перевантажені лінії, обмежена генерація енергії та просто існує небезпека для ремонтних бригад. Тоді резервні шляхи не спрацьовують. Залишається обмежувати споживання знеструмленнями. Комбінація цих факторів призводить до ситуації, яку ми маємо зараз: знеструмлення стають тривалими і непрогнозованими.

ЩО МОЖЕТЕ ЗРОБИТИ ВИ

Насправді не так багато, але якщо кожен дотримуватиметься певних правил у складні для нашої енергосистеми часи, то це може врятувати від ще гіршого сценарію. Мільйони маленьких дій дають великий ефект.

- ✓ Найважчий час для системи – ранок (07:00–11:00) та особливо вечір (17:00–23:00). Вмикайте енергомісткі прилади (пральну машину, посудомийку, бойлер) після 23:00 або вдень.
- ✓ Електроплити та чайники – одні з найпотужніших споживачів енергії у квартирі. Грійте рівно стільки води, скільки вам потрібно для чашки чаю зараз, а не повний чайник. Користуйтеся кришками на кастрюлях – це пришвидшує приготування їжі й заощаджує до 15% енергії.
- ✓ Замініть усі лампи на LED (це заощаджує до 80-90% на світлі). Вимикайте з розеток прилади, якими не користуєтесь: зарядки, мікрохвильовки з годинником, телевізори. У масштабі країни мільйони таких «вогників» споживають потужність цілого енергоблоку.
- ✓ Бойлери створюють величезне навантаження, коли після знеструмлень гріють воду з нуля. Не виставляйте максимальну температуру (достатньо 50-55 °C). Якщо є можливість, установіть розумну розетку або таймер, щоб бойлер грів воду лише вночі.
- ✓ Якщо це приватний будинок чи приміщення малого бізнесу, не підключайте все потужне обладнання до однієї розетки/лінії.
- ✓ Короткі, але потужні стрибки шкодять системі. Краще не вмикати одночасно кілька енергомістких приладів і робити паузу 5-10 хвилин між ними.
- ✓ Після повернення світла не варто одразу ж все вмикати, дайте системі кілька хвилин стабілізуватися.

АКТУАЛЬНЕ

ІСТОРІЯ РЕЛОКАЦІЇ

Вперше ДонНТУ переїздив з окупованого 2014 року Донецька до Покровська. Там навчальний заклад розмістився на базі свого філіалу – індустріального інституту, та 8 років, за допомоги консульства Німеччини, проєктів ERASMUS+, агенції USAID будував з нуля лабораторну базу.

У квітні 2022 року університет переїхав до Луцька: вивіз 25 лабораторій і 60 тон обладнання. Але на новому місці не було можливості повернутися до очного навчання, до того ж Луцьк віддалений від промислових підприємств, де студенти могли б проходити практику.

У серпні 2024 року в будівлю в центрі Покровська, яка була для ДонНТУ другим домом, влучила російська ракета. І майже одночасно міністерство освіти та науки України ухвалило рішення про релокацію закладу до Дрогобича.

Одним з ініціаторів третього переїзду став теперішній в.о. ректора Денис Шиленко, який після початку повномасштабного вторгнення виїхав з родиною до заходу країни.

– Дізнався, що університет розробляє стратегію розвитку та запропонував перевезти його до Трускавця чи Дрогобича, – згадує в.о. ректора і пояснює, що вивчивши промисловий потенціал Дрогобицької агломерації, він зрозумів, що саме тут має працювати заклад-переселенець.

У жовтні 2024-го Денис Шиленко очолив ДонНТУ, а наступного навчального року вперше з початку повномасштабного вторгнення університет відновив очне навчання – в аудиторіях з'явилися студенти.

ІНЖЕНЕРІЯ – НЕ ДЛЯ ВСІХ? А О Т І НІ

У Дрогобичі ДонНТУ орендує комплекс маєтків із трьох приміщень, які мають статус архітектурних пам'яток місцевого значення – працівники університету привели до ладу занедбані будівлі. Однак власного гуртожитку заклад досі не має. Студенти та частина співробітників живуть у гуртожитках технічних коледжів, деякі готелі безоплатно розміщують викладачів, які приїжджають з інших міст.

Тому майже з 900 студентів ДонНТУ лише 40 навчаються офлайн. А керівництво закладу веде активні перемовини щодо отримання в управління законсервованих будівель.

– Гуртожитки – болюча для нас тема. Під час вступної кампанії про це найчастіше питали абітурієнти, – визнає в.о. ректора.

Менше з тим, 2025 року до університету прийшли 100 першокурсників та 100 магістрів, приблизно половина з них – місцеві. Зі студентами працюють понад 60 викладачів, серед них переселенці не тільки з Донеччини, а й із Запорізької та Херсонської областей.

У Дрогобичі облаштовані всі вивезені з Покровська лабораторії, а ще університет отримав пересувну інженерну майстерню Tolosar, обладнану 3D-принтерами, оптичним інструментом для паяння, верстатами з

Приміщення університету у Дрогобичі

ТЕХНІЧНА ОСВІТА – ЦЕ МАЙБУТНЄ

Як руйнує міфи університет-переселенець із Донеччини

Донецький національний технічний університет – найстаріший заклад вищої освіти Донеччини, цьогоріч йому виповниться 105 років. 2024-го він релокувався до Дрогобича на Львівщині, і це було вже третє переміщення закладу з 2014 року. Як ДонНТУ долає виклики, пов'язані з переїздом, руйнує міфи про технічну освіту та буде університет нового формату дізнавалася кореспондентка «Схід NOW».

Денис Шиленко (другий праворуч) разом зі студентами

– Згодом цифрові лабораторії можуть замінити фізичні, адже вже є сервіси, які дозволяють робити цифрових «двійників» процесів, об'єктів і систем. Розвиток цього напрямку зробить наш заклад привабливим для співпраці з університетами Європи, США й Азії.

ДонНТУ вже співпрацює з закордонними університетами в межах програм подвійних дипломів. Зокрема в співпраці зі Штутгартським університетом студенти навчаються та проходять стажування в Німеччині, пишуть дипломні роботи під подвійним керівництвом українських і німецьких професорів.

2026 року Донецький національний технічний університет ініціював створення у Дрогобичі локації NASA Space Apps Challenge. Це найбільший у світі хакатон, де команди, використовуючи дані NASA, протягом 48 годин працюють над проєктами, пов'язаними з космосом. Його осередок на базі ДонНТУ стане частиною української мережі локацій і сприятиме розвитку космічної інженерії.

ПРОГРАМДСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Як каже Денис Шиленко, ДонНТУ прагне стати прогромадським університетом – відкритим до партнерства, з фокусом на прикладні дослідження.

– Університети не можуть перетворюватися на закриті системи, які працюють на забезпечення самих себе, та випускати студентів за спеціальністю, незатребуваною на ринку праці. Ми відходимо від такої моделі й відкриті до співпраці з будь-якою інституцією. Студенти ДонНТУ вже проходять практику на місцевих підприємствах. Таким чином у громаді утворюється економіко-освітній кластер, де університети, коледжі, училища, ліцеї, школи та підприємства взаємодіють системно. Студенти та учні мають доступ до практики, а підприємства готують для себе майбутні кадри. **CN**

Ірина ДІМІТРОВА

комп'ютеризованою системою керування. У майстерні, яку профінансувало Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини, студенти можуть з першого курсу працювати над власними проєктами.

Пересувна майстерня дала старт проєкту «STEAM мандри», який популяризує технічну освіту та інженерію серед школярів. Формат мобільної лабораторії дозволяє проводити майстер-класи, воркшопи та міні-хакатони просто на місці, тож можна привозити STEAM-освіту туди, де вона звичайно недоступна – до віддалених сіл і районів громади.

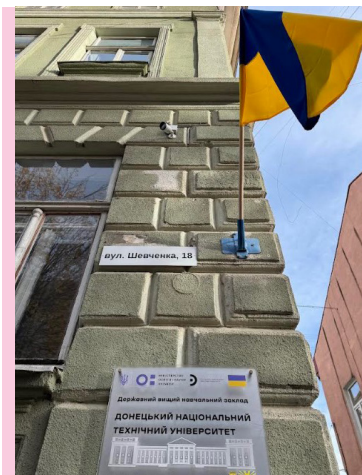
– Ми не чекаємо, поки діти приїдуть до університету. Ми їдемо до них. Часто саме в такій майстерні у них вперше з'являється думка, що інженерія – це цікаво, – каже Денис Шиленко. – STEAM-майстерні допомагають наблизити науку до життя і подолати міф про те, що технічна освіта – це складно та не для всіх.

ДонНТУ заклав малопопулярні та ресурсозатратні програми з металургії та теплоенергетики, натомість відкриває набір на нові затребувані спеціальності. Одна з них – «Матеріалознавство» – пов'язана з передовими матеріалами та технологіями, які використовують у протезуванні, при створенні БПЛА та роботизованих систем.

За словами Дениса Шиленка, університет зосереджений на поступовому переході від фізичних досліджень до цифрових.

У майстерні

Для вступу до Донецького національного технічного університету 2026 року випусникам з тимчасово окупованих територій (ТОТ) варто скористатися спрощеною процедурою без складання національного мультипредметного тесту (НМТ). Проживання на ТОТ необхідно підтвердити документально.

👉 ДЛЯ ВСТУПНИКІВ З ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

✓ Процедура працює через освітній центр «Донбас-Україна», який також допомагає отримати тимчасову довідку про загальну середню освіту тим, хто не має українського атестата. Вступники можуть скласти внутрішні іспити університету у формі співбесіди або використати результати НМТ 2023-2026 років. Кількість випробувань залежить від наявності українського атестата. Якщо атестата немає, випусник складає чотири іспити: українську мову та історію України – у визначеній школі, математику та предмет на вибір – у форматі співбесіди в університеті. Якщо атестат є, достатньо скласти лише два іспити в університеті.

✓ Випусникам, які не мають паспорта громадянина України, для вступу достатньо свідоцтва про народження.

✓ Подати документи та скласти вступні іспити можна дистанційно або особисто. При цьому зберігається анонімність абітурієнтів з ТОТ – особисту інформацію шифрують у рейтингах.

✓ 2026 року ДонНТУ долучився до експериментального проєкту «Зимовий вступ – Відкритий шлях до вищої освіти», який дає можливість заздалегідь підготуватися до НМТ. Учасниками цього проєкту можуть стати не лише абітурієнти з окупованих територій, а й військовослужбовці та ті, хто перебуває за кордоном. Випусники підготовчого відділення, які успішно складуть іспити, отримують під час вступу 15 додаткових балів до конкурсного.

✓ Контакти для консультацій абітурієнтів з ТОТ: «гаряча лінія» – **0 800 504 425, +380 68 951 25 13** (Viber), **+380 50 550 54 11** (Viber).

НАДИХАЮЧЕ

Громадська діяльність для Ради не була реакцією на війну, бо почалася набагато раніше. Ще 2003 року її батько заснував ромську громадську організацію «Ромен», яку згодом очолила вона сама. За ці роки ромський рух в Україні досяг значних результатів: з'явилися ромські медіатори, національні представники у владних структурах, стратегічні документи. Утім, за словами Ради, в умовах війни оголилися системні проблеми.

– Війна, на жаль, не зменшила дискримінацію щодо ромів – у багатьох випадках вона її лише посилила, – вважає жінка.

СВОЇ ЛЮДИ

Переїхавши на Закарпаття, Рада побачила реальність, яка вразила її – людину з великим досвідом роботи з громадами. Сегрегація ромських дітей у школах, закриті поселення, обмежений доступ до соціальних послуг, ранні шлюби серед дівчат і майже повна відсутність інтеграції...

– Тут ромів часто не бачать як частину суспільства. І це відчувається у школах, лікарнях, при зверненні до державних установ. У Вугледарі ми багато працювали над тим, щоб діти ходили до школи, жінки працювали, щоб кожен і кожна могли отримати соціальні послуги, прийти до лікарні. На Закарпатті у цьому плані дуже багато роботи.

Разом із партнерами Рада долучилася до роботи прихистку для переселенців зі Сходу на Закарпатті. За три роки через нього пройшли близько 2,5 тисячі людей, переважно

РАДА ДЛЯ РІВНИХ

Як ромська лідерка зі Сходу України змінює життя громад на Закарпатті

«Ми постійно боремося за право бути – щоб нас сприймали як рівних громадян цієї країни», – каже Рада Каландія, яка після початку повномасштабної війни була змушена залишити рідний Вугледар і переїхати на Закарпаття. Тут вона почала новий етап життя та продовжила справу, якій присвятила понад два десятиліття – захист прав ромської спільноти та посилення ролі ромських жінок.

Рада Каландія

ромські жінки з дітьми з Донеччини. Рада адмініструє прихисток, допомагає з документами, доступом до гуманітарної допомоги, освіти та соціальних послуг.

Зараз у прихистку живуть 35 родин, комунальні послуги допомагає сплачувати БФ «Чіріклі», який опікується цими родинами, надаючи також гуманітарну та іншу допомогу. Особливу роль у цій роботі відіграє принцип «свій – для своїх».

– Коли до громади приходять ромська медіаторка, рівень довіри зовсім інший. Люди не бояться звертатися по допомогу, бо бачать «свою» людину, – пояснює Рада.

ДІАМАНТИ

– Щоб працювати з ромською громадою, потрібен не особливий підхід, а інклюзія й щирість, – переконана Рада, для якої її діяльність – не лише робота, а насамперед відповідальність перед своєю спільнотою.

Окремий напрямок її діяльності – підтримка ромських жінок і дівчат. На Закарпатті Рада ініціює навчальні програми, які дають ромкам можливість здобути професію,

отримати дохід і повірити у власні сили. Йдеться про навчання у сфері краси, сервісу, малого підприємництва, а також супровід у поданні заявок на гранти.

Нещодавно 25 молодих ромок із Мукачєвого, Ужгорода та Сваляви завершили навчання з основ манікюру, майстринь вій і брів. Вони вже отримали стартові набори, щоб розпочати власну справу. Двоє з випускниць працюють у своїх поселеннях, ще двоє планують виїхати за кордон і заробляти там.

За словами Ради, багато дівчат прагнуть навчатися й працювати, але стикаються з мовним бар'єром, дискримінацією та недовірою з боку роботодавців.

– Нам постійно показують одну картинку – бідну ромську жінку. Але ніхто не показує діамантів. А вони є, саме такі молоді дівчата нещодавно пройшли навчання. І цей запит на навчання, освіту, розвиток підприємницьких навичок дуже високий. Ромські дівчата хочуть не жалості – вони хочуть можливостей.

Попри велике навантаження та мрії, які довелося відкласти, Рада свідомо залишається в Україні.

– Я могла виїхати за кордон, але не схотіла. Я – вдома, навіть якщо тут важко. Нині увесь час я присвячую ромській спільноті, але до війни у мене був бізнес – я продавала білизну. Тож мрію повернутися до нього та знову отримувати задоволення від спілкування з клієнтками.

Сьогодні Рада Каландія – одна з тих жінок, які тримають громади разом у часи війни. Її щоденна робота часто лишається непомітною, але саме з неї народжуються довіра, зміни й майбутнє, у якому ромські жінки мають голос.

– Я хочу, щоб ромські жінки вірили в себе, не боялися мріяти і знали: вони мають цінність і право на гідне життя. Я не знаю, чи повернуся колись додому на Донеччину, але якщо волею долі я сьогодні тут, значить маю працювати тут. Донечка земля виховує надзвичайно сильних жінок і чоловіків, я готова ділитися цією силою. **СН**

Наталка СТЕПОВА

ЧИТОМЕ

РОЗІГРУЄМО БЕСТСЕЛЕР

Нам приємно повідомити, що книгу «Збагнути Росію» Олександра Палія виграла Надія Жуковська з Кропивницького. Наступного числа сподіваємось на інтерв'ю з переможницею, а в лютому редакція «Схід NOW» оголошує розіграш нового роману Ілларіона Павлюка – «Книга Еміля». Він вийшов нещодавно і вже став бестселером. Оголошення переможця відбудеться 17 лютого, у День спонтанного прояву доброти.

Еміль не вміє спати. Взагалі. А його мама час від часу все забуває, не впізнає сина та не пам'ятає власного імені. Щоб їй допомогти, у Еміля є ритуал, якому треба слідувати до останнього слова.

Удвох вони переїжджають туди, де їх ніхто не знає – на засніжений острів, де доводиться жити у школі. І якось вночі у порожніх шкільних коридорах лунає дзвінок телефона. Еміль підіймає слухавку та впізнає голос брата, який помер кілька років тому: «Допоможи мені повернутися!».

Але як повернути того, хто помер? Як не втратити себе у світах, де між можливим і неможливим – тонка межа, а кожна помилка може коштувати життя? Що насправді забула мама Еміля? І чи варто їй це нагадувати?

Хочете дізнатися відповіді? Для участі в розіграші треба всього лише підписатися на нашу фейсбук-сторінку facebook.com/shidnow/ і слідкувати за інформацією у стрічці.

ЦІКАВЕ

Закінчення. Початок на стор. 1

Виступала в київському «Театрі на Подолі» в рок-мюзиклі Got to be free про Майдан і події 2014 року та робила все, аби у східних регіонах було більше українського: ініціювала створення муралів в Айдарі та Ізюмі, допомагала з проектом «Ветерани будують» у Попасній, разом із Сергієм Жаданом, Анжелікою Рудницькою та іншими митцями стала співорганізаторкою фестивалю «Дорога на схід».

А коли на початку повномасштабного вторгнення Марина на кілька місяців виїхала до Німеччини, вона познайомилася з американцями, готовими підтримувати жінок в Україні, купуючи в'язані ними речі.

У моєму оточенні були переселенки з Луганщини, які вміли в'язати. Американські партнери запропонували: «В'яжете? Ми купуватимемо». Тож ми почали дистанційно це робити, в'язати, відправляти – і так розпочався проект Love Rises.

Спочатку майстрині в'язали пледи та шарпетки. А тоді ГО «Зростає», засновницею якої стала Марина Богун, завдяки виграним грантам придбала ручні в'язальні та швейні машинки.

Для луганок в'язання – це не хобі, наголошує Марина. Це їхній основний дохід, можливість триматися, відновлювати життя після вимушеного переміщення та бути корисними світу завдяки своїй майстерності.

Нині в команді Love Rises понад 20 переселенок – із Києва, Вінниці, Кам'янського, Рівного. Ще 160 жінок подали анкети на співпрацю.

Це люди, які до цього не мали дизайнерської освіти. Ми проходили довгий шлях навчання зі створення колекцій, ведення CRM-системи обліку. СММ у нас веде майстриня, яка ніколи цим не займалася. Це шанс навчитися та реалізувати себе, – пояснює Марина.

Нещодавно команда відвідала сортувальну станцію організації «Україна без сміття» – вивчали можливості переробки текстилю.

У нас нічого не пропадає. Бо є попит від наших друзів і партнерів на, наприклад, килимки, прикраси, сумки з переробленого текстилю, джинсу чи інших тканин.

Наприкінці 2025 року ГО «Зростає» за підтримки німецького фонду реалізувала проект для дітей-переселенців з Луганщини з малозабезпечених та багатодітних родин. Для них підготували «Коробки емоцій», які містили пластилін, альбоми, олівці, картки емоцій та в'язані рукавички-іграшки від майстринь Love Rises.

За словами луганки, такий набір можна брати з собою в укриття, щоб пропрацювати з батьками психологічний стан малечі. А насамперед він покликаний

ЩОБ ГОЛОС ЛУГАНЩИНИ ЛУНАВ МІЦНІШЕ

каний підтримати дітей під час тривоги, дати їм можливість гратися, малювати та безпечно проживати свої емоції.

Ідея наборів як психологічної підтримки виникла після втілення ініціативи щодо пальчикових театрів – майстрині з Луганщини створили тоді 900 в'язаних котиків розміром 7-8 сантиметрів. Як розповіла Марина, спочатку зв'язали основи, потім їх зшивали, додавали очі та вишивали елементи.

Ляльки розробляли спеціально для дітей від трьох до восьми років, які часто перебувають в укриттях. Важливо було зробити їх легкими, без дрібних деталей, зручними саме для маленьких пальчиків.

СМАК ДОМУ: РОДИННІ РЕЦЕПТИ З ЛУГАНЩИНИ

Іноді зв'язок із домом тримається на найпростішому – на їжі. «На запах улюблених бабусиних пиріжків, на смаку маминого борщу чи сирничках із підливкою, на звичному русі руки, коли ріжеш капусту «як колись мама», – переконана Марина Богун.

Тож учасниці ГО «Зростає» запустили ініціативу зі збору родинних рецептів Луганщини – тих, що «на око», записаних у домашніх зошитах. За задумом організаторів, в результаті має з'явитися Книга рецептів Луганщини – покрокова, доступна, щоб діти й онуки могли відтворити «той

самий смак». Кожен, хто має свій родинний рецепт, може також залучитися, надіславши його на електронну пошту smaklugansini@gmail.com.

Це речі, які ми не помічали, поки були вдома на Луганщині, але саме вони залишаються з нами навіть тоді, коли дім далеко. Вже є рецепти: холодці наші традиційні, окрошка, дуже популярна польова каша – куліш, – каже Марина.

За її словами, допомагати з проектом кулінарна бло-

герка з Луганщини, яка нині живе у Німеччині.

Луганці охоче діляться рецептами просто під постом про проект. Ось Віра Анусова згадує, як восени в її родині готували борщ з гускою чи качкою, прісні пиріжки з картоплею та печінкою. До них подавали закваску-сметану. На десерт були вареники з терном чи вергуни.

А ось Юлія Сергієнко розповідає, що в її родині любили готувати та смакувати моченими кавунами в капусті: «Так ніхто не вмів робити, як моя баба Оляна! Кавуни квасили цілими, обиралися неабиякі. Капуста сіклася секатором у вигляді вісімки й перекладалася шарами. Дід сік капусту, баба керувала, тітка вклала кавуни. У всіх був піднесений настрій, всім хотілося швидше вжити кавунів, спілкувалися весело і голосно».

Рецептів на книгу більш ніж достатньо, але проект зупинився на найскладнішому – фінансуванні. Команда хоче не просто видати збірку – усі

страви потрібно протестувати, якісно сфотографувати й розповісти, чому саме вони – ДНК Луганщини, – каже Марина Богун.

За її словами, у планах на 2026 рік – розвиток соціального підприємства та можливе створення окремого напрямку для чоловіків, зокрема ветеранів. А також повернення до музики – Марина вже написала кілька англійських та українських пісень, які планує оформити в альбом. **СН**

Ліля РУСИК

СМАЧНЕ

Підтримаємо ініціативу Марини Богун – оприлюднимо сторінку з майбутньої Книги рецептів Луганщини, а саме ту, яка розповідає, як зготувати справжній луганський куліш. Від рецептів інших регіонів він відрізняється поживністю, використанням великої кількості сала та додаванням картоплі для густоти, що робить його повноцінною стравою.

приготувати й у каструлі. Розрахунок продуктів – на 6 літрів.

ЩО ПОТРІБНО:

- ♦ Картопля – як на борщ
- ♦ Пшоно – 2 склянки

- ♦ Домашня свиняча тушонка – дві півлітрових банки
- ♦ Цибуля – 2 шт.
- ♦ Морква – 1 шт.
- ♦ Сало – 300 г (обов'язково зі смужками м'яса)

- ♦ Яйця – 4-5 шт.
- ♦ Сіль, чорний мелений перець, петрушка, кріп, лавровий лист – за смаком
- ♦ Вершкове масло – 100-150 г.

ЯК ГОТУВАТИ:

1. Ріжемо та вижарюємо сало.
2. До сала відправляємо нарізану цибулю і дрібно натерту моркву. Трохи підсмажуємо та додаємо тушкованку. Прогріваємо 5 хвилин.
3. Потім додаємо води, нарізану картоплю, промиту пшоно, лавровий лист і варимо до моменту, коли картопля почне розварюватися.
4. За 5 хвилин до того, як вимикати, збиваємо яйця та вливаємо у страву тоненькою цівкою.
5. Вимикаємо, кидаємо шматочок вершкового масла і залишаємо на годину.

ПІДТРИМУЄМО ЗСУ – ДОПОМАГАЄМО СОБІ!

ІВАН UA383052990000026005015017860
ЄДРПОУ 39696398

Отримувач: Міжнародний благодійний фонд «Повернись живим»

Призначення платежу: Благодійна пожертва військовим